

SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE DE SALVARE DE LA SMEIENI *

(r. Buzău, reg. Ploiești)

MĂNOASA cîmpie dintre Dunăre și Carpații Meridionali a oferit omului condiții avantajoase de trai. Aceasta a făcut ca ea să fie locuită în toate epocile, din cele mai vechi timpuri. Oamenii fazei de trecere de la neolitic la epoca bronzului, neavînd la îndemînă piatra, și-au înălțat aici monumentele lor funerare din pămînt. Acestea aveau forma rotundă și constau din îngrămădirea unei mari cantități de țărînă. Dimensiunile lor variază sensibil, de la cele de 10—20 m în diametru, pînă la cele înalte de 5—6 m și cu diametrul de 50—60 m. Poporul le-a numit « movile », « muchii » sau « gorgane », iar cărturarii le-au zis « tumuli », căci acesta era rostul lor, servind drept morminte de înhumatie la început, apoi, mai tîrziu, de incineratie. Și mai tîrziu, puteau servi și ca puncte de observație sau hotare între moșii.

În regiunea Ploiești, movilele se pot număra cu sutele, ele constituind adeseori șiruri întregi. Printre cele mai mari a fost și aceea din com. Smeieni, r. Buzău, care, datorită unor lucrări de construcție, era în situația de a fi distrusă. Aceasta a impus Muzeului regional de istorie din Ploiești să întreprindă, în colaborare cu Institutul de arheologie, care a pus la dispoziție și o parte din fonduri, săpături de salvare.

Rezultatele arată că această parte a țării, încă insuficient cercetată, poate oferi date importante istoriei străvechi a patriei noastre.

N. I. SIMACHE

Comuna Smeieni se află la 20 km S de Buzău, înșirată pe terasa înaltă din dreapta luncii inundabile a Călmățuiului.

În centrul său, între șosea și Viroagă (brațul vestic al Călmățuiului) și între satele Smeieni și Sălcioara, chiar la marginea terasei amintite, se ridică Movila Mare sau, cum i se mai spunea uneori, « Movila dintre sate », monument funerar străvechi, așa cum vădiseră descoperirile fortuite înregistrate acolo ¹.

La data intervenției noastre, movila se prezenta sub forma unei ridicături de pămînt neregulat-mamelonară, înaltă de aproximativ 4 m, cu diametrele de 55 × 49 m, mai mult de un sfert din suprafața sa, în partea de S și SV, fiind distrusă pînă la nivelul solului antic. Partea estică și sud-estică a ei prezenta o aplatizare mai accentuată; în schimb, în cea nordică, nord-vestică și vestică movila era mai puternic bombată, poalele ei fiind mai repezi aici. Față de planul său, centrul movilei era ușor deplasat către vest.

* Lucrările în teren au fost conduse de Victor Teodorescu sub îndrumarea prof. Ion Nestor, din partea Institutului de arheologie. La săpături a luat parte și **N. Dumitrașcu**, fostul director al Muzeului din Buzău. Lucrările au durat de la 6 aprilie la 23 septembrie 1959.

¹ Materialele descoperite întimplător au fost recuperate de către **N. Dumitrașcu**, fostul director al Muzeului din Buzău, care ne-a înștiințat și împreună cu care am efectuat o cercetare la fața locului în decembrie 1958.

Planul și tehnica săpăturii au fost concepute în funcție de starea de conservare a movilei și de scopul cercetării. Împărțind obiectivul în patru zone (I—IV) delimitate prin două axe perpendiculare între ele, AOC și BOD, am inclus porțiunea distrusă în

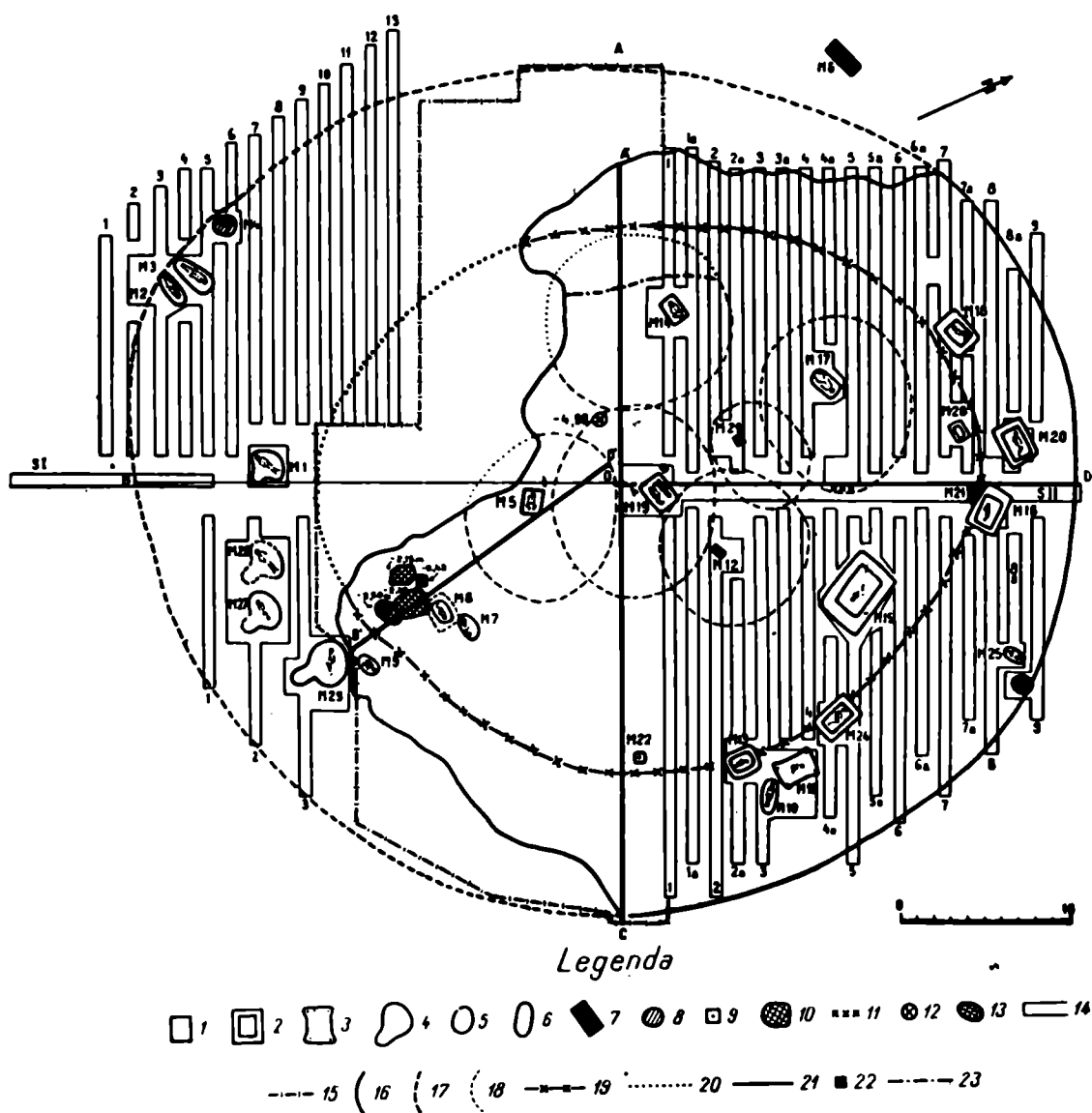

Fig. 1. — Planul general al Movilei Mari din Smečien.

1, morminte în groapă simplă (faza I); 2, morminte în groapă cu treaptă (faza II); 3, mormint cu podină sprijinită pe 4 pari (faza II); 4, morminte în catacombă (faza III); 5, morminte din epoca bronzului și hallstattului (faza IV); 6, morminte sarmatice (faza V) M 2, 3, 10; 7, mormint creștin medieval; 8, morminte din epoci neprecizate (M 4); 9, morminte distruse; 10, complexe neolitice târzii; 11, cioburi Horodiștea-Foltești; 12, topor șlefuit de tip Boian; 13, gropi diverse; 14, șanșuri de control; 15, zonă cercetată prin săpătură în suprafață; 16, conturul movilei la începutul săpăturilor arheologice; 17, perimetrul distrus al movilei; 18, movițele de la baza movilei mari cu morminte din faza I; 19, limita movilei mari din faza I, care unește movițele; 20, limita probabilă sau distrusă; 21, profile principale; 22, vas izolat; 23, limita distrugerii moviței nr. 14 de către movila mare.

zona I, restul ei trecând în zona II, distrusă în mare parte și ea; zonele III și IV au înglobat sectoarele movilei mai puțin afectate de distrugere (fig. 1).

În principiu, zonele I și II au fost cercetate prin săpătură în suprafață, păstrându-se întotdeauna, când era posibil, un profil ajutător. Către periferia movilei însă, neputându-se

aplica tehnica de săpătură amintită, datorită nenumăratelor gropi de lut, am trasat în zona I o serie de șanțuri paralele între ele (S 1—S 13), late de 0,70 m, la o depărtare de 0,65 m unul de celălalt. De-a lungul razei OB, am trasat un șanț (S 1) perpendicular față de primele, de aceeași lățime. În zona II s-au practicat trei secțiuni (S 1—S 3), perpendiculare pe S I, de aceeași lățime, la 2 m distanță una de alta.

În zonele III și IV s-a aplicat metoda săpăturii prin secțiuni. Paralel cu raza OD s-a trasat un șanț lat de un metru. Perpendicular pe acesta, în ambele zone s-a aplicat o rețea de șanțuri, paralele între ele, late de 0,70 m și distanțate unul de celălalt la 0,65 m.

Scopul cercetării era acela de a se stabili structura internă stratigrafică a movilei în legătură cu modul construirii sale, de a se defini conținutul său și de a se angrena stratigrafic, deci și cronologic, movila socotită ca un tot, în cadrul eventualelor descoperiri de dată anterioară sau posterioară ei.

Stratigrafia săpăturilor a prilejuit constatarea că locul în care s-a ridicat movila a fost locuit în neolitic, mai întâi de către purtătorii culturii Boian, faza Giulești, etapa Aldeni, de la care au rămas fragmente ceramice și utilaj litic, iar mai apoi de către purtătorii culturii Horodiștea-Foltești, cărora le poate fi atribuit un bordei și mai multe fragmente ceramice, dintre care mai important pentru datare este un fragment decorat cu scoica¹ aflat în groapa mormintului 19, precum și altele, cu creștături pe buză și pe umăr, executate cu vârful unui bețigaș frânt², aflate în humusul străvechi, sub mantaua movilei ridicate deasupra M 17. Într-o perioadă ulterioară, același teren a fost ales drept necropolă de către populația înmormintărilor cu ocră roșu. Pentru ridicarea movilelor funerare, s-a folosit

¹ Cf. M. Petrescu-Dimbovița, *Cetățuia de la Stoicani*, în *Material*, I, 1953, p. 112, fig. 49/17.

² Cf. D. Berciu și Sebastian Morintz, *Săpăturile de la Cernavodă*, în *Material*, V, 1959, p. 105, fig. 7/2.

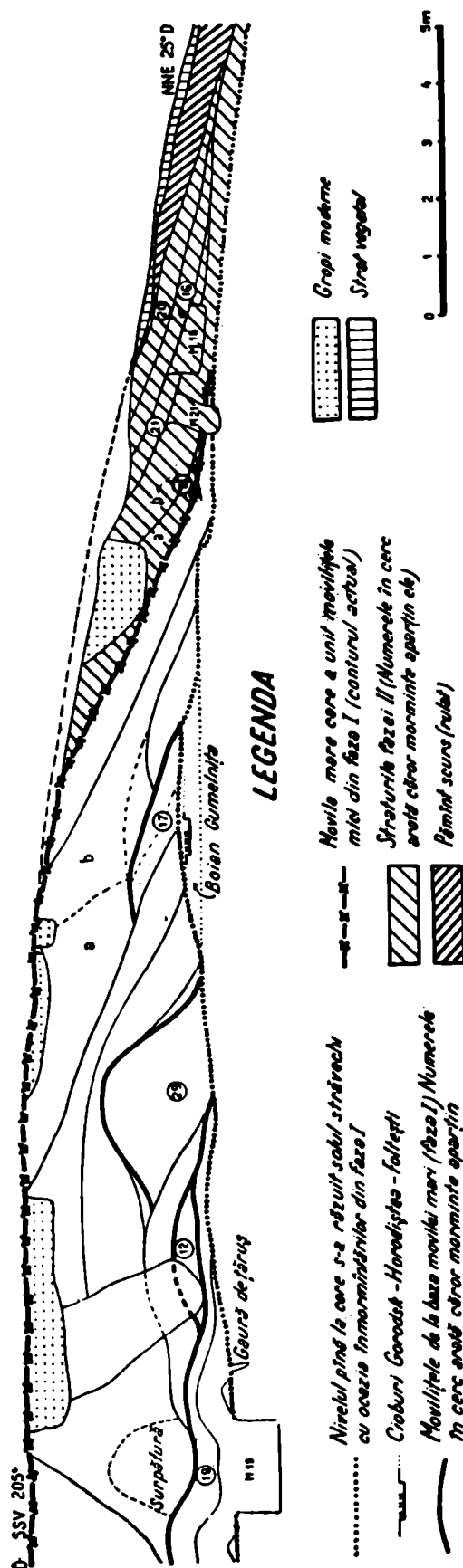

Fig. 2. — Movila Mare din Smeieni. Profilul O-D.

pământul din jur, care a fost răzuit. De aceea nivelurile culturilor Boian și Horodiștea-Foltești sînt aproape total distruse, rareori păstrîndu-se cîte un petec din străvechiul humus și aceasta doar în preajma mormintelor (fig. 2).

Mormintele cu ocră din movilă au putut fi cercetate în condiții stratigrafice optime, groapa lor observîndu-se întotdeauna clar, în majoritatea covîrșitoare a cazurilor chiar de la nivelul lor de săpare, cînd acesta nu era distrus. Pe baza stratigrafiei, a sistemului de construcție și a ritualului, ele pot fi grupate astfel:

Faza I. Morminte în groapă simplă (M 5, 12, 14, 17, 19a—19b dublu și 29), dreptunghiulară, de dimensiuni variate, nu prea adînci (maximum 0,99 m, socotit de la nivelul de săpare). În majoritatea cazurilor, laturile sînt drepte, neregularitățile survenind ulterior, prin tasare. Într-un singur caz, M 17, latura dinspre picioare a mormîntului era ușor convexă, iar colțurile rotunjite, la celelalte morminte colțurile fiind drepte.

Cu o singură excepție — M 19, care este dublu —, mormintele erau individuale. Defunctul era depus în groapă pe spate, cu miinile de-a lungul trupului, avînd picioarele indoite din genunchi în sus; în decursul vremii, ele au căzut fie în lături, fie doar într-o parte. În cinci cazuri, capul se află spre VSV (M 12, 14, 19 a, 19 b, 29), într-un caz, la VNV (M5), iar în altul, la ENE (M 17). Sub și pe morții 17, 19 a și 19 b, s-au observat urme clare de rogojină; sub M 5, mai ales pe omoplatul stîng, urme certe de țesătură; și la celelalte morminte s-au remarcat urmele unui așternut, fără a se putea preciza natura lui. Toate mormintele aveau ocră roșu, depus sub formă de bulgăre în stînga craniului (M 5, 12, 14, 19 a) sau presărat sub și pe schelet (M 29, 17 și 19 b, din care cauză și 19 a este presărat, dar ocrul găsindu-se mai ales în partea lui M 19 b). Doar mormintele de copii aveau inventar, constînd dintr-un vas depus la picioare (M 12, fig. 3/1) sau la cap (M 29) sau din pandantivi din colți de animal, la gît (M 19 b).

Mormintele 5, 12, 14, 17 și 29 au fost acoperite cu o podină de birne puse în lungul gropii, conservate de la caz la caz mai bine sau mai rău. M 19, însă, a fost acoperit într-un mod deosebit: de jur împrejurul gropii au fost înfipite vertical nuiele destul de groase, constituindu-se o carcasă; aceasta, la rîndul ei, a fost probabil întărită cu o împletitură de nuiele și coji groase de arbore; totul a fost apoi acoperit cu rogojini peste care s-a depus pămînt, mai ales galben și probabil umezit intenționat. În legătură cu acest bransament au fost clar observate impresiunile rogojinei și sistemului de nuiele. Se pare că în cazul M 19 este vorba de reprezentarea acelei idei a «casei funerare» întîlnită în repetate rînduri la mormintele cu ocră din sudul Uniunii Sovietice¹.

Deasupra fiecărui mormînt s-a ridicat cîte o movilă de diferite dimensiuni. Toate aceste movițe au fost apoi unite în una singură prin acoperirea lor cu pămînt. Întreg acest complex, deci și stratul de pămînt care unește movițele inițiale, este perforat de gropile mormintelor fazei II. Deci mormintele în groapă simplă din faza I sînt anterioare mormintelor cu treaptă din faza II.

Mormintele etapei I își găsesc multe analogii în perioada «iamnaia» a înmormîntărilor cu ocră roșu din sudul U.R.S.S.².

Faza II. Mormintele în groapă cu treaptă pot fi împărțite din punct de vedere stratigrafic și dispozițional în două subgrupe: II a, mai veche și II b, mai nouă, ambele posterioare fazei I.

Subgrupa II a (M 15 și 21) este caracterizată prin dispunerea morților în sensul acelor ceasornicului (socotit dinspre picioare înspre capul mortului) în raport cu movila

¹ V. G. Childe, *Prehistory in the USSR. The Copper Age in South Russia*, in *Man.*, XLII, fasc. 74, p. 133.

² Cf. Marija Gimbutas, *The Prehistory of Eastern Europe, Part I, Mesolithic, Neolithic and Copper Age Cultures in*

Russia and Baltic Area, in *BASPR*, 20, 1956, p. 71 și urm.; Ana Matroșenco, *Unele rezultate privind perioada veche a culturii «iamnaia» din stepile nord-pontice*, în *SCIV*, X, 1, 1959, p. 163 și urm.

pământul din jur, care a fost răzuit. De aceea nivelurile culturilor Boian și Horodiștea-Foltești sînt aproape total distruse, rareori păstrîndu-se cîte un petec din străvechiul humus și aceasta doar în preajma mormintelor (fig. 2).

Mormintele cu ocră din movilă au putut fi cercetate în condiții stratigrafice optime, groapa lor observîndu-se întotdeauna clar, în majoritatea covîrșitoare a cazurilor chiar de la nivelul lor de săpare, cînd acesta nu era distrus. Pe baza stratigrafiei, a sistemului de construcție și a ritualului, ele pot fi grupate astfel:

Faza I. Morminte în groapă simplă (M 5, 12, 14, 17, 19a—19b dublu și 29), dreptunghiulară, de dimensiuni variate, nu prea adînci (maximum 0,99 m, socotit de la nivelul de săpare). În majoritatea cazurilor, laturile sînt drepte, neregularitățile survenind ulterior, prin tasare. Într-un singur caz, M 17, latura dinspre picioare a mormîntului era ușor convexă, iar colțurile rotunjite, la celelalte morminte colțurile fiind drepte.

Cu o singură excepție — M 19, care este dublu —, mormintele erau individuale. Defunctul era depus în groapă pe spate, cu miinile de-a lungul trupului, avînd picioarele indoite din genunchi în sus; în decursul vremii, ele au căzut fie în lături, fie doar într-o parte. În cinci cazuri, capul se află spre VSV (M 12, 14, 19 a, 19 b, 29), într-un caz, la VNV (M5), iar în altul, la ENE (M 17). Sub și pe morții 17, 19 a și 19 b, s-au observat urme clare de rogojină; sub M 5, mai ales pe omoplatul stîng, urme certe de țesătură; și la celelalte morminte s-au remarcat urmele unui așternut, fără a se putea preciza natura lui. Toate mormintele aveau ocră roșu, depus sub formă de bulgăre în stînga craniului (M 5, 12, 14, 19 a) sau presărat sub și pe schelet (M 29, 17 și 19 b, din care cauză și 19 a este presărat, dar ocrul găsindu-se mai ales în partea lui M 19 b). Doar mormintele de copii aveau inventar, constînd dintr-un vas depus la picioare (M 12, fig. 3/1) sau la cap (M 29) sau din pandantivi din colți de animal, la gît (M 19 b).

Mormintele 5, 12, 14, 17 și 29 au fost acoperite cu o podină de birne puse în lungul gropii, conservate de la caz la caz mai bine sau mai rău. M 19, însă, a fost acoperit într-un mod deosebit: de jur împrejurul gropii au fost înfipite vertical nuiele destul de groase, constituindu-se o carcasă; aceasta, la rîndul ei, a fost probabil întărită cu o împletitură de nuiele și coji groase de arbore; totul a fost apoi acoperit cu rogojini peste care s-a depus pămînt, mai ales galben și probabil umezit intenționat. În legătură cu acest bransament au fost clar observate impresiunile rogojinei și sistemului de nuiele. Se pare că în cazul M 19 este vorba de reprezentarea acelei idei a «casei funerare» întîlnită în repetate rînduri la mormintele cu ocră din sudul Uniunii Sovietice¹.

Deasupra fiecărui mormînt s-a ridicat cîte o movilă de diferite dimensiuni. Toate aceste movițe au fost apoi unite în una singură prin acoperirea lor cu pămînt. Întreg acest complex, deci și stratul de pămînt care unește movițele inițiale, este perforat de gropile mormintelor fazei II. Deci mormintele în groapă simplă din faza I sînt anterioare mormintelor cu treaptă din faza II.

Mormintele etapei I își găsesc multe analogii în perioada «iamnaia» a înmormîntărilor cu ocră roșu din sudul U.R.S.S.².

Faza II. Mormintele în groapă cu treaptă pot fi împărțite din punct de vedere stratigrafic și dispozițional în două subgrupe: II a, mai veche și II b, mai nouă, ambele posterioare fazei I.

Subgrupa II a (M 15 și 21) este caracterizată prin dispunerea morților în sensul acelor ceasornicului (socotit dinspre picioare înspre capul mortului) în raport cu movila

¹ V. G. Childe, *Prehistory in the USSR. The Copper Age in South Russia*, in *Man.*, XLII, fasc. 74, p. 133.

² Cf. Marija Gimbutas, *The Prehistory of Eastern Europe, Part I, Mesolithic, Neolithic and Copper Age Cultures in*

Russia and Baltic Area, in *BASPR*, 20, 1956, p. 71 și urm.; Ana Matroșenco, *Unele rezultate privind perioada veche a culturii «iamnaia» din stepile nord-pontice*, în *SCIV*, X, 1, 1959, p. 163 și urm.

mare, unită, existentă anterior, de la a cărei suprafață s-a săpat mai întâi o groapă rectangulară, mai mare; la o anumită adâncime, în general la nivelul pământului viu, s-a rezervat de jur împrejur o treaptă, groapa fiind de aici în jos de dimensiuni mai mici, dar tot dreptunghiulară¹. Într-un caz (M 15) mortul a fost depus pe o rogojină, chircit lax pe dreapta, cu mina dreaptă întinsă către genunchi, iar stînga îndoită din cot și adusă peste bazin și coloana vertebrală către mina dreaptă. Capul se afla spre SSE. Rogojina, craniul și picioarele erau slab presărate cu ocră roșu-brun. Deosebit de interesante sînt detaliile tehnicii de construcție a acestui mormînt. În groapa mortuară s-a observat clar prezența unei cutii de lemn, fără fund, dreptunghiulară ca și groapa și înaltă pînă la nivelul treptei. Pe treaptă fuseseră așezate patru birne despicate în două, neobișnuit de groase (maximum 0,73 m), care acopereau groapa mortuară și cutia de lemn din ea. Peste birne și pe trepte s-a așternut un strat de stof(?), gros pe alocuri de 2,3 cm². Apoi camera superioară a fost astupată cu pămînt, iar deasupra mormîntului s-a ridicat o movilă, azi mult aplatizată.

M 21 aparține aceleiași subgrupe, deosebindu-se de M 15 prin faptul că era chircit pe partea stîngă, cu capul la ESE și avea, în afară de cîteva fărîme de ocră presărate peste bazin, și un bulgăre de ocră așezat în apropierea brațului stîng. Nu are inventar.

Subgrupa II b include mormintele 8, 11, 13, 16, 18, 20, 24, și probabil, 26. Mormintele sînt de asemenea caracterizate prin existența camerei mari, superioare, a treptei și a camerei mortuare, mai redusă ca dimensiuni. Deși în nici un caz nu s-au păstrat birnele înșile, există indicii serioase care acordă suficiente temeiuri părerii că acestea au existat la vremea lor, sprijinindu-se de treaptă și acoperind camera mortuară. Elementul deosebit al subgrupelor este acela că morții din II b sînt inhumati, față de movila mare, existentă anterior lor, în sens invers sensului acelor ceasornicului (și de această dată socotit tot dinspre picioare spre capul mortului). Orientarea este variată, observîndu-se o anumită grupare a lor în pîlcuri, acestea din urmă dispuse, la rîndul lor, evident în jurul movilei. Toți morții erau chirciți lax (excepție M 11, puternic chircit; de altfel și mormîntul lui e de un tip diferit, figura 1), fiind depuși pe partea stîngă, pe un așternut. Ocrul era utilizat în felurite chipuri: presărat în anumite zone

Fig. 3. — 1, vas din M 12; 2, vas din M 13; 3, vas-askos din M 13.

¹ Din motive justificate de descoperirile de la Smeieni și pentru conciziune, numim groapa mare, de la nivelul săpării ei și pînă la treaptă, «camera superioară», iar cea micșorată, care continuă de la treaptă în jos, «camera mortuară» sau «groapa mortuară».

² Un caz similar întîlnit la Storojevaia Moghila, pe Nipru: A. I. Terenokhin, *Скифская днепровская правобережная экспедиция*, în *KJ*, XXXVII, 1951, p. 118; idem, *Курган Сторожова Могила*, în *Археология* Kiev, V, 1951, p. 189.

ale scheletului (M 8, 13, 16), depus în strat compact sub și peste mort (M 11, 24), depus sub formă de bulgăre în apropierea capului, însoțind celelalte forme de depunere (M 13, 16, 24). În trei morminte (18, 20, 26) ocrul lipsea cu desăvârșire.

Doar două morminte aveau inventar, aflat întotdeauna la nivelul treptei, dar nu

Fig. 4. – Scheletul din M 18. Groapa reprezintă camera mortuară.

pe treaptă, ci deasupra camerei mortuare, dovadă că ea fusese acoperită cu o podină de lemn. M 13 avea un vas tronconic deasupra capului și un askos deasupra șoldului, ambele decorate cu pastile iar primul și cu vârful bețișorului frânt (fig. 3/2,3), iar M 18, un vas bitronconic deasupra capului (fig. 4).

Acolo unde nivelul de săpare al mormintelor nu era distrus, s-a observat că ele fuseseră de asemenea acoperite cu movile, dar de dimensiuni mult mai reduse, accentuat aplatzate.

Stratigrafic, subgrupa II b este posterioară subgrupeii II a, gropile M 16, 24, 26 tăind movila care acoperea M 15; în plus M 16 și 26 taie și groapa, respectiv movila lui M 21.

De remarcat că în faza II mormintele de copii (21 și 26) sînt fără inventar, el existînd însă la adolescenți și maturi (M 13 și 18), ceea ce le deosebește de mormintele fazei I.

Faza III. Mormintele în catacombă (1, 23, 27, 28) au fost descoperite la poalele sudice ale movilei, din păcate tocmai acolo unde ea fusese excavată pînă la pămîntul viu, din care motiv forma catacombei a putut fi cercetată integral doar la M 23 și parțial la M 1, la celelalte nesurprinzîndu-se decît forma ovală, caracteristică, de rinichi, a fundului camerei mortuare. Dintr-un puț săpat vertical s-a scobit lateral o cameră ovală, cu cupolă, în care mortul a fost depus probabil pe rogojină, cu capul la VSV (M 1), V (M 27, 28) sau VNV (M 23), întins pe spate, cu mîinile de-a lungul trupului

(M 23) sau cu palmele aduse pe bazin (M 27), ori numai cu cea dreaptă pe bazin (M 1, 28), pe când stînga rămîne întinsă (M 1) sau îndoită puternic din cot și adusă spre claviculă (M 28). Picioarele sînt fie perfect întinse (M 1, 28), fie foarte puțin îndoite din genunchi spre stînga (M 27), sau în poziție de alergător spre dreapta (M 23). Privirea orientată spre gangul de intrare. Morții nu aveau nici ocru, nici inventar. În M 23, 27 și 28 însă, s-au descoperit oase de animale mari, depuse probabil ca ofrandă alături de mort. Legătura stratigrafică cu movila lipsește, iar studiul antropologic al scheletelor va fi publicat într-un raport ulterior¹, urmînd ca rezultatul acestuia să ne îngăduie stabilirea precisă a apartenenței acestei populații².

Cronologic, mormintele în catacombă trebuie să fie posterioare celor din faza I, așa cum sugerează dispoziția periferică și semicirculară a lor, urmînd probabil conturul movilei. În privința raportului lor cu mormintele fazei II, problema rămîne deschisă.

Restul mormintelor sînt dintr-o perioadă evident ulterioară.

Faza IV. Morminte cu schelete chircite în groapă mică, ovală (M 7, 25; M 9). Primul are capul la V, fiind chircit pe dreapta, cu piciorul stîng îndoit din bazin și genunchi, așa încît este perpendicular pe axul gropii, iar cel drept mai puțin îndoit din bazin și mai mult din genunchi, doar oasele gambei fiind perpendiculare pe ax. Mîinile, îndoite puternic din cot, sînt aduse la gură. Între coate și femurul stîng se afla un castron bitronconic, cenușiu — slab cafeniu, cu pîntecul ușor curbat și umărul scurt unit direct cu buza scundă și dreaptă; pe linia de unire a umerilor cu buza, de jur împrejur, s-a executat un șir de împunsături succesive. Alături de vas se afla un os de animal mare. Timpla stîngă fusese împodobită cu un inel de timplă caracteristic epocii bronzului, rupt ritual și reinelat. După inventar, M 7 aparține probabil culturii Tei din epoca bronzului, constituind astfel prima dovadă a ritului de înmormîntare al acestei culturi.

M 25, fără inventar, chircit asemănător, dar pe stînga, cu capul la NE, pare a fi din aceeași vreme.

M 9, chircit puternic pe stînga, cu genunchii la gură, este, stratigrafic, dintr-o perioadă mai tîrzie, fără să putem preciza dacă este vorba de sfîrșitul epocii bronzului sau de hallstatt, cum pare mai probabil.

Faza V. Mormintele sarmatice (2, 3 și 10) au fost descoperite fie în pămîntul viu (M 2, 3), fie în mantaua movilei (M 10). Toate zac în poziție întinsă pe spate, cu mîinile de-a lungul trupului, în gropi dreptunghiular-ovale. Capul este orientat spre ENE (M 2, 3) sau VNV (M 10). Conțin inventar.

M 2 avea o cană cenușie, lucrată la roată, culcată peste picioarele defunctei imediat sub genunchi; alături de ea, între gambe, o fusaiolă; pe omoplatul stîng se găseau două fragmente mici dintr-un obiect de fier descompus (fibulă?), iar în imediata apropiere a șoldului stîng, cîteva mărgelile mici de sticlă, lenticulare și bitronconice.

Inventarul din M 3 se compune dintr-o cană asemănătoare, lucrată la roată și ea din același lut fin cenușiu, așezată în poziție normală la picioarele mortului. În apropierea gleznelor s-au ivit două cataramă de bronz; în zona gambelor și a genunchilor, copci de bronz în formă de liră; aproape de umărul stîng un fragment de clopoțel (?) de bronz; iar pe latura stîngă, aproximativ în dreptul genunchiului, garnitura din fier, cu trei

¹ Materialele au fost predate spre cercetare prof. Olga Necrasov de la Universitatea din Iași.

² Încă din 1915, A.V. Dobrovolski publica descoperirile din kurganul de la Odesa, unde s-au găsit, tot spre

periferia movilei, catacombe cu morți în poziție întinsă (v. Marija Gimbutas, *op. cit.*, p. 85 și urm.). Anterioritatea lor față de vasul tip Usatovo, ne pare însă că nu poate fi demonstrată.

nituri de bronz, a unui obiect de lemn putrezit; la numai 4—5 cm de acesta se afla o perlă mare de calcedonie cu orificiu central. Piesa cea mai importantă și mai caracteristică era un pumnal de fier, cu două tășuri și lama dreaptă introdusă în teacă de lemn, cu garda scurtă, formînd un T cu lama, cu minierul dreptunghiular în secțiune și cu inel la capătul superior. Pumnalul zăcea pe piciorul drept al mortului, sprijinit pe femur, genunchi și tibie.

M 10 avea la cap o oală cu umărul bombat și gitul cilindric, lucrată cu mina din lut cafeniu cu cioburi pisate, iar la picioare un capac de vas, lucrat tot cu mina.

Descoperirea urmelor sarmatice arată că avem de-a face cu inhumări izolate, nu cu o necropolă. Pînă la o mai atentă confruntare a inventarului mormintelor noastre cu cel descoperit în alte părți, deja publicat și atribuit tot sarmaților, propunem datarea lor mai largă de la jumătatea sec. III pînă în plin secol IV e.n.

Faza VI. Un cimitir medieval se afla în afara movilei, pe latura ei nord-nordvestică. Cu o singură excepție, el a fost distrus înainte de intervenția noastră. În acest loc, pe o zonă întinsă, se scotea lut galben, groapa atingînd pretutindeni pămîntul viu. Doar M 6, cercetat de noi, a rămas solitar, pe un martor. El era îngropat conform ritualului creștin, într-o groapă prelung trapezoidală, cu miinile îndoite pe pîntec. La mina dreaptă s-a găsit o monedă foarte prost conservată, perforată într-o parte spre a fi legată de mina decedatului ¹.

Morminte a căror dată nu poate fi precizată sînt doar două: 4 și 22. Primul, copil, inhumat în groapă dreptunghiulară, zace culcat ușor pe partea stîngă cu picioarele slab îndoite în același sens. Miinile se aflau de-a lungul trupului, ușor îndoite din cot. Capul la NNE, culcat pe stînga. Fără inventar și fără ocră. Cel de-al doilea, M 22, a fost distrus de o groapă a «căutătorilor de comori». S-au păstrat doar citeva oase lungi, fragmente din craniu și mandibulă, aruncate pe fundul gropii. În afară de cioburi Boian nu s-a mai găsit nimic în groapa care l-a deranjat.

Semnălăm de asemenea că în zona II, în apropierea profilului O' B' (fig. 1/22), la adîncimea de 0,42 m s-a găsit un vas izolat aparținînd, ca tip, înmormintărilor cu ocră roșu. Deși pămîntul a fost răzuit insistent, nu s-a putut observa limita vreunei gropi.

★

Înscrierea mormintelor cu ocră în cadrul cronologic se poate face, nu fără dificultăți, pe baza inventarului lor.

Dacă, bazîndu-ne doar pe relativ puține fragmente ceramice, putem sesiza aspectul timpuriu Gorodsk-Horodiștea-Foltești, trebuie să admitem că, suprapunîndu-le, faza I a înmormintărilor cu ocră este posterioară lor, ea putînd data fie din perioada finală a culturii amintite, fie, cum pare mai probabil, de la începutul etapei imediat următoare. Pe de altă parte, este evident faptul că înmormintările fazei II nu constituie continuarea directă a celor dintii, ele survenind într-o vreme cînd movila mare a fazei I unise deja movilițele mici. Inventarul fazei secunde se plasează, pe baza analogiilor, în răstimpul ocupat de cultura Coțofeni, deci într-o etapă pre-Glina III-Schneckenberg, destul de apropiată totuși acestora din urmă. Askosul ² din M 13, susceptibil de numeroase interpretări, arată că în această vreme ne găsim în fața unor influențe sudice, manifestate paralel cu cele răsăritene asupra fondului autohton aflat în neconținute prefaceri.

¹ Obicei prezent și azi în această zonă.

² Cf. M. Petrescu-Dîmbovița, *Săpăturile arheologice*

de la Foltești, în *SCIV*, II, 1, 1951, fig. 3/3.

Cît privește mormintele în catacombă, trebuie să avem în vedere împrejurarea că, dată fiind lipsa relațiilor stratigrafice cu fazele anterioare, conceptul de «faza III» urmează a fi acceptat nu atît în sens strict cronologic, cît mai ales structural. Specificăm aceasta îndeosebi pentru raportul cu fazele II—VI, căci, judecînd după poziția lor, ele par ulterioare fazei I.

VICTOR TEODORESCU

ОХРАНИШЕЛЬНЫЕ АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ РАСКОПКИ В СМЕЕНИ

РЕЗЮМЕ

Раскопки производились в Мовила Маре, селе Смеени, расположенном в степи, в 20 км к-югу от Буззу, на западной террасе реки Кэлмэуци. Курган является могильником носителей культуры погребений, засыпанных красной охрой; он был использован в различные фазы, а именно:

Фаза I: М 5, 12, 14, 17, 19 а — 19 b (двойное), 29. Погребения в прямоугольных, неглубоких, простых грунтовых ямах, голова костяка в лежащем положении на спине, с подогнутыми вверх ногами, ориентирована в пяти случаях на запад—юго-запад, а в двух случаях — на запад — северо-запад и на восток—северо-восток. Все погребения засыпаны охрой. Инвентарь обнаружили лишь в детских погребениях (12, 19 b, 29). Погребения покрыты балками; в одном лишь случае (19) нашли крышу, обозначающую «склеп». На каждом погребении было возведено по небольшому кургану, все эти курганы соединяли затем в большой курган. Погребения этой фазы перекрывают следы раннего периода культуры Городск-Усатово-Хородиште-Фолтешти и представляют аналогии с «ямной» культурой Северного Причерноморья.

Фаза II. Подгруппа II а: М 21 и 15; II b: М 8, 11, 13, 16, 18, 20, 24 и 26. Погребения восходят к более поздней фазе, чем фаза I. Они состоят из двух помещений, расположенных одно над другим: первое помещение широкое, прямоугольное, в глубине которой оставляли ступеньку; второе, тоже прямоугольное, но уже, в глубине его клали различно ориентированного умершего в слегка скорченном положении на левом боку (исключение составляют сильно скорченный костяк из М 11 и костяк в скорченном положении на правом боку из М 15). Меньшее помещение покрыто балками, опирающимися на ступеньку. На балки иногда ставили сосуды (М 13, 18). В детских погребениях нет инвентаря. В некоторых погребениях обнаружены следы охры, в других нет. Отмечаются аналогии с погребениями поздней фазы «ямной» культуры.

Фаза III. Погребения в катакомбах: М 1, 23, 27, 28. Костяки в вытянутом положении на спине ориентированы на запад, лицом к входу. Вытянутые руки иногда опираются на таз. Отсутствуют инвентарь и следы охры, около костяка лежат лишь кости крупных животных. Катакомбы позднее фазы I; неизвестна их связь с фазой II.

Остальные погребения более позднего периода. Погребения IV фазы восходят к средне-бронзовому веку, а М 9 — к гальштатскому периоду; погребения фазы V — сарматского происхождения, а погребение VI фазы восходит к средневековью. Погребения IV, V и VI фаз не содействовали увеличению кургана.

ОБЪЯСНЕНИЕ РИСУНКОВ

Рис. 1. — Общий план раскопок в Мовила Маре-Смеени.

Рис. 2. — Мовила Маре в Смеени. Профиль О-Д.

Рис. 3. — 1, сосуд из М 12; 2, сосуд из М 13; 3, сосуд-васок из М 13.

Рис. 4. — Скелет из М 18. Яма представляет погребальное помещение.

LES FOUILLES ARCHÉOLOGIGUES DE SAUVEGARDE DE SMEIENI

RÉSUMÉ

Les fouilles ont été effectuées à « Movila Mare » (« le Grand Tertre ») du village de Smeieni, situé sur la terrasse occidentale du Călmățui, en pleine steppe, à 20 km S de Buzău. Ce tumulus représente un cimetière des populations à tombes à ocre rouge, et son histoire comprend plusieurs phases :

Phase I. Tombes (M) 5, 12, 14, 17, 19 a—19 b (double), 29. Fosses à inhumation simples, rectangulaires, peu profondes. Le mort s'y trouvait couché sur le dos, les membres inférieurs repliés, la tête orientée vers l'OSO (5 cas), l'ONO (1 cas) ou l'ENE (1 cas). Toutes les tombes contiennent de l'ocre. Seules les tombes d'enfants (12, 19 b, 29) renferment un inventaire funéraire. Les tombes sont recouvertes de poutres; dans un seul cas (19) on a trouvé un système de couverture pouvant être considéré comme une « maison funéraire ». Chaque tombe a été recouverte d'un petit tertre, puis tout l'ensemble a été réuni en un seul grand tumulus. Les tombes de cette phase sont postérieures aux matériaux anciens Gorodsk-Usatovo-Horodiștea-Foltești et présentent des analogies avec la civilisation « iamnaia » des steppes du nord de la mer Noire.

Phase II. Sous-groupe II a: tombes (M) 21 et 5; sous-groupe II b: tombes 8, 11, 13, 16, 18, 20, 24, 26. Ces tombes sont postérieures à celles de la phase I. Elles consistent en deux cavités superposées: une première cavité rectangulaire, large, dont une marche entoure la base; puis, creusée en profondeur à partir de cette marche, une seconde cavité plus étroite, au fond de laquelle on déposait le mort; celui-ci était orienté dans des directions variables, il était légèrement accroupi et couché sur le côté gauche (à l'exception du mort de la tombe 11, fortement accroupi, et de celui de la tombe 15, accroupi sur le côté droit). La cavité inférieure de la fosse était recouverte de poutres appuyées à la marche, sur lesquelles on plaçait parfois (13, 18) des vases. Les tombes d'enfants sont dépourvues d'inventaire. Les tombes de cette phase sont tantôt à ocre, tantôt sans ocre. Elles se rapprochent des sépultures de la phase tardive de la civilisation « iamnaia ».

Phase III. Tombes placées dans des catacombes: (M) 1, 23, 27, 28. Les morts sont couchés sur le dos, la tête orientée plus ou moins vers l'ouest, le regard dirigé vers l'entrée. Les bras sont étendus le long du corps, parfois appuyés sur le bassin. On n'y trouve ni mobilier funéraire, ni ocre, tout au plus des ossements d'animaux de grande taille. Les catacombes sont postérieures à la phase I; leur rapport avec la phase II n'a pu être déterminé, pour le moment.

Le reste des tombes sont plus récentes. Celles de la phase IV appartiennent à l'époque moyenne de l'âge du bronze (à part la tombe 9, qui est hallstattienne), celles de la phase V aux Sarmates, celles de la phase VI au moyen âge. Les tombes de ces trois dernières phases n'ont plus contribué au développement du tumulus.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. — Plan général de « Movila Mare » de Smeieni.

Fig. 2. — « Movila Mare » de Smeieni. Coupe O-D.

Fig. 3. — 1, vase de la tombe 12; 2, vase de la tombe 13; 3, vase-askos de la tombe 13.

Fig. 4. — Squelette de la tombe 18. La fosse représente la chambre mortuaire.